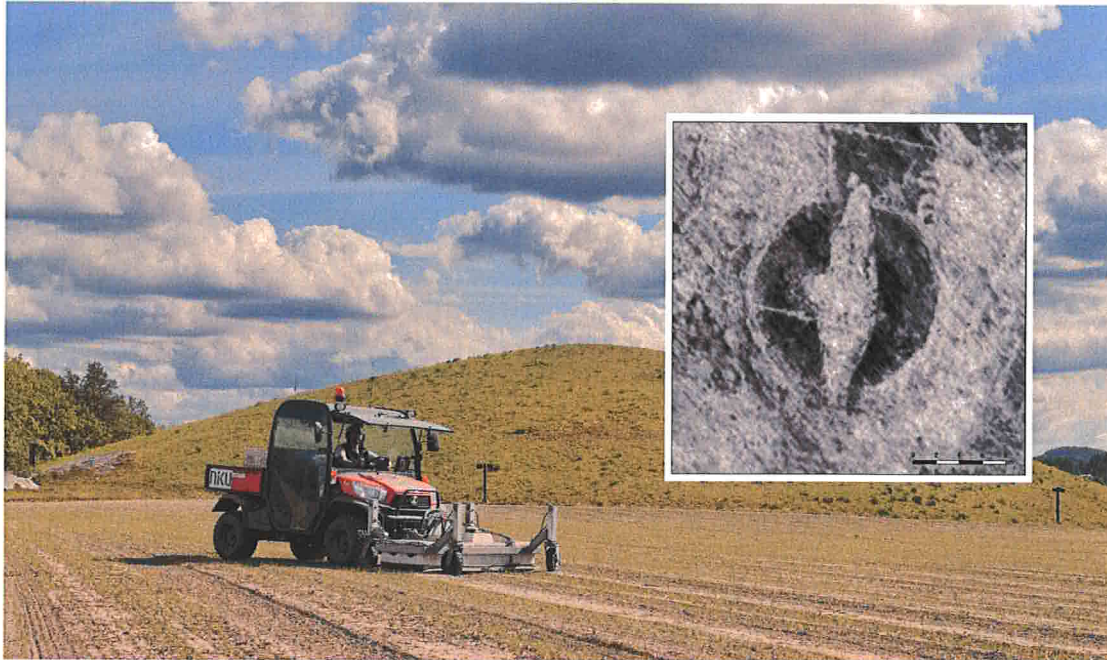

NIKU ÅRSRAPPORT 2018

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Instituttet er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø som leverer samfunnsrelevant kunnskap til ulike aktører innen kulturarvsfeltet. Instituttet fokuserer på kulturarvsrelatert forskning og forskningsbasert oppdragsvirksomhet innen områder som arkeologi, bygningsvern, konservering, klimaendring, teknologibasert metodeutvikling, by- og arealplanlegging, miljøovervåkning, kulturmiljø og landskapsbruk, urfolk, Arktis og nordområdet.

Bildet på forsiden: *Forskere fra NIKU gjør feltarbeid med Georadar på funnstedet for Gjellestadskipet, i Halden kommune (foto: Lars Gustavsen/NIKU).*

NIKUs styre i 2018

Torger Ødegaard, styreleder, rådmann i Hole kommune. Oppnevnt av Klima- og miljødepartementet.

Ingebjørg Erikstad, styremedlem og nestleder, Sogn og Fjordane fylkeskommune. Oppnevnt av Klima- og miljødepartementet.

Tor Broström, styremedlem, Uppsala universitet. Oppnevnt av Norges forskningsråd.

Ingebjørg Hage, styremedlem, Universitetet i Tromsø. Oppnevnt av Norges forskningsråd.

Knut Fageraas, styremedlem, NIKU. Oppnevnt av de ansattes organisasjoner.

Marius Warg Næss, vara, NIKU. Oppnevnt av de ansattes organisasjoner.

(Knut Fageraas gikk ut av styret med virkning fra 1. september da han gikk inn i lederstilling i NIKU.)

Vibeke Vandrup Martens, styremedlem, NIKU. Oppnevnt av de ansattes organisasjoner.

Nina Kjølseth Jernæs, vara, NIKU. Oppnevnt av de ansattes organisasjoner.

I henhold til NIKUs tidligere vedtekter ble tre av disse styremedlemmene, herunder styrets leder, oppnevnt av Klima- og miljødepartementet. To styremedlemmer ble oppnevnt av Norges forskningsråd, og to styremedlemmer med personlig vara ble oppnevnt av arbeidstakernes organisasjoner. Etter initiativ fra Norges forskningsråd og Klima- og miljødepartementet, er vedtektene som gjelder oppnevning endret i 2018. Det er nå utpekt medlemmer til en valgkomité som nominerer nye kandidater til styret, og som sittende styre vedtar. Denne komiteen ble oppnevnt i 2018 og har nominert to nye styremedlemmer for perioden 2019-2021.

Administrerende direktør

Kristin Bakken

Styrets årsberetning 2018

NORSK INSTITUTT FOR KULTURMINNEFORSKNING

Organisasjonsnummer: 985 767 769

Virksomhetens art

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) ble opprettet som en selveiende stiftelse av Miljøverndepartementet i 1994. NIKU er et uavhengig forskningsinstitutt som utvikler og leverer kunnskap og tjenester til eiere, brukere og forvaltere av kulturminner og kulturlandskap.

Instituttet skal være et nasjonalt og internasjonalt kompetansesenter innen kulturminneforskning. Instituttet skal drive forskning og utvikling samt forskningsbasert oppdragsvirksomhet som undersøkelser, dokumentasjon, utredninger, konservering og rådgivning for kulturminneforvaltningen og andre relevante brukere i samfunnet. Det legges vekt på tverrfaglighet, både innen institusjonen og gjennom samarbeid med andre institusjoner.

NIKUs virksomhet drives fra hovedkontoret i Oslo og kontorsteder i Tromsø, Trondheim, Bergen og Tønsberg. De tre sistnevnte kontorene har ansvar for å utføre arkeologiske utgravninger i disse middelalderbyene, mens kontoret i Tromsø har et særlig fokus på kulturarv i nordområdene generelt, og kulturarv knyttet til samiske forhold spesielt.

NIKU driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører. Det omfatter by- og landskapsplanlegging, kritiske kulturarvstudier, middelalderarkeologi, digital kartlegging og modellering, konservering og bygningsvern. Det er en styrke for instituttet at det blir samarbeidet på tvers av NIKUs fagavdelinger for å levere gode resultater.

Ved utgangen av 2018 er NIKU organisert i seks fagavdelinger. Samtidig er alle stabsfunksjonene samlet under felles ledelse. Ny stabs- og økonomidirektør tiltrådte 2. januar 2019.

Arkeologiavdelingen

Avdelingens hovedoppgave er gjennom arkeologisk metode å overvåke og undersøke arkeologiske kulturminner i middelalderbyene. Oppdragsvirksomheten svinger i takt med bygge- og utviklingsaktivitet i middelalderbyene. I 2018 pågikk det i hovedsak etterarbeid og rapportskriving fra alle de store utgravningsprosjektene; Follobaneprosjektet, Klemenskirkeprosjektet, Torget i Trondheim og Kong Oscars gate i Bergen. Et annet hovedfokus for avdelingen i 2018 var å øke forskningsaktiviteten. For å oppnå dette, ble det iverksatt flere tiltak for økt kunnskapsproduksjon med utgangspunkt i empiri fra de store forvaltningsundersøkelsene. Avdelingen besto ved utgangen av 2018 av til sammen 49 arkeologer.

Avdeling for digital dokumentasjon, kulturminner og landskap

Avdelingen arbeider målrettet med metodeutvikling og teknologibasert innovasjon, og det utføres stadig flere oppdrag for forvaltningen, spesielt i forbindelse med store infrastrukturprosjekter. I 2018 leverte avdelingen to store prosjekter på over en km² i størrelse. Dette er de største forvaltningsprosjektene hvor geofysiske undersøkelser er brukt til avklaring av arkeologiske kulturminner noen gang. Digital dokumentasjon av stående kulturminner i form av bilde-basert modellering (fotogrammetri og skanning) ser ut til å bli det neste større vekstfeltet. Det er gjennomført en rekke prosjekter hvor det er laget 3D-modeller av kulturminner og kulturlandskap dette året. I tillegg blir DKL-avdelingen i stadig større grad trukket inn i prosjekter som omhandler visualisering og formidling av kulturarven. Formidlingstoppen ble nådd ved framleggelsen av Gjellestadskipet i Halden. Avdelingen hadde åtte ansatte ved utgangen av 2018.

Avdeling for kulturarv og samfunn

Hovedfokuset for avdelingen er forskning og utredning om kulturarv som verdi i samfunnsliv og samfunnsutvikling. Avdelingen har hatt som prioritert mål å øke eksterntfinansiert forskningsvirksomhet i tråd med strategien, og har oppnådd det gjennom tilslag på søknader fra Norges forskningsråds MILJØFORSK-program i 2018. Avdelingen tar i tillegg oppdrag for offentlig forvaltning og private utbyggere når det gjelder planarbeid, mulighetsstudier, verdivurderinger av kulturminner, og steds- og landskapsanalyser. Vi har en bred forskningsportefølje, blant annet på utmarksbruk og verneområdeforvaltning, bærekraftig byutvikling og integrering av kulturarvsverdier i beslutningsprosesser. Vi forsker også på ulike forvaltningsmodeller og innbyggermedvirkning, verdensarv og kulturarv knyttet til ulike grupper i samfunnet. Avdelingen hadde åtte ansatte ved utgangen av 2018.

Bygningsavdelingen

Bygningsavdelingen arbeider med forskning og oppdrag som har med bygningsarven å gjøre. Avdelingen har sin kjernekompetanse innen arkitektur- og bygningshistorie samt eldre bygningsteknikk, og de ansatte er spesialister på verneverdige bygninger fra middelalderen til vår egen tid. Avdelingens oppgaver er bygnings- og arkitekturhistoriske undersøkelser, verdivurderinger, rådgivning om restaurering, dokumentasjon av bygninger, skadevurderinger, tilstandsanalyser og overvåking av bygninger og ruiner. I 2018 har spesielt arbeid relatert til transformasjon og byutvikling samt klimatilpassing av verneverdige bygninger vært i kraftig utvikling. I tillegg utvikler avdelingen forvaltningsplaner for verneverdige bygninger, arbeider med transformasjon og byutvikling, samt gir råd om energisparing, inn klima og klimatilpassing. Avdelingen hadde ti ansatte ved utgangen av 2018.

Konserveringsavdelingen

Konserveringsavdelingens kjernevirksomhet er konservering, restaurering og tilstandsvurdering av kunst, inventar, dekor og overflater, med et særlig fokus på kirkekunst. Et annet hovedfokus er klimaendringer og beredskap knyttet til verneverdige bygninger og inventar – en dagsaktuell tematikk med stadig økende oppdragsmengde. Året bød også på en rekke oppdrag innen

fargeundersøkelser av historiske interiører og eksteriører, og vi registrerte en økt interesse for murgårdsbebyggelse og oppmerksomhet rundt fargesetting i byene. 2018 har også vært preget av høy forskningsaktivitet, med en økende andel eksterntfinansiert forskning, viktig her har vært en finansiert stipendiatstilling. Avdelingen hadde 14 ansatte ved utgangen av 2018.

Nordområdeavdelingen

Nordområdeavdelingen driver forskning innenfor tema som kulturarv og samfunn, landskap og ressursutnyttelse, samfunn og samfunnsendring i lys av blant annet klimaendringer. Miljøovervåking og metodeutvikling på feltet har vært viktig. Flere av våre prosjekt har fokus på Nordområdene. Forskingen er utpreget tverrfaglig, med mye arbeid i skjæringspunktet mellom samfunns- og naturvitenskapene. Nordområdeavdelingen er lokalisert i *Fram – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning*, noe som bidrar til samarbeid på tvers av disipliner og landegrenser. Avdelingen har fokus på å forbli i forskningsfronten nasjonalt og internasjonalt. Avdelingen er i så måte styrket det siste året, gjennom ansettelse av to høyt meriterte forskere med tiltredelse tidlig i 2019.

Nordområdeavdelingen hadde åtte ansatte ved utgangen av 2018.

Rettsvisende oversikt

Stiftelsen har i 2018 driftsinntekter på 126,5 mill. kroner. Det er en reduksjon på 7,5 % i forhold til 2017, som var et år med mange store utgravingsprosjekter. Sammenlikner vi med 2016, viser driftsinntektene i 2018 en nominell vekst på 1,3 prosent. Arkeologiske vedtaksprosjekter utgjør til sammen 52 % av omsetningen for 2018. Dette inkluderer midler fra Riksantikvaren på 8,6 millioner kroner. Prosjektkostnadene er tilbake på normalt nivå og innleie av underleverandører er redusert.

Ca. 16 % av stiftelsens inntekter kom fra basisbevilgningen, mot 12 % året før. Basisbevilgningen er uendret, men det høye inntektsnivået i 2017 forklarer den relative økningen i 2018. En større andel av likvide midler på høyrentekonto har bidratt til å forbedre finansresultatet. Ytterligere forbedring i 2019 er et realistisk mål.

Lønnskostnadene inklusive pensjon viser en vekst på 1,0 % mot fjoråret. Denne beskjedne økningen må sees i sammenheng med at året før var preget av flere store utgravingsprosjekter med mange prosjektansatte. De mange midlertidige feltarkeologene bidro mye til lønnskostnadene i 2017, men fordi så mange av dem var i korte engasjement, ble ikke pensjonskostnadene så høye det året. I 2018 har vi fått en høyere andel faste ansatte, og det er hovedforklaringen til at pensjonskostnadene øker så mye som 11 %.

Siste del av investering i ny MIRA Georadar og laserskanner i 2017, med helårseffekt fra og med 2018, forklarer godt over halvparten av økningen på drøye 350.000 kroner i årlige avskrivninger mot året før.

Andre driftskostnader økte med snaut tre prosent fra 2017.

Det er i 2018 bokført nedskrivninger på prosjekter med i alt 1,7 mill kroner. I tillegg er det gjort avsetninger for tap på prosjekter med 1,8 millioner kroner. I sum utgjør dette et overforbruk på 3,5 mill kroner. En ikke ubetydelig del av den ekstra tiden som ble lagt ned i prosjektleveranser utover det som ble fakturert, bidro til å levere fornøyde oppdragsgivere svært høy kvalitet, men generelt er det et mål å redusere omfanget av nedskrivninger ytterligere.

Totalt ender årsresultat for 2018 med et underskudd etter skatt på 1 962 753 kroner, noe som er i samsvar med budsjett. Også for 2019 budsjetteres det med underskudd, blant annet for kostnader i andre halvår til innføring av nye systemer til bedre og mer effektiv administrasjon og prosjektstyring. Så langt i det nye året, er det flere positive utviklingstrekk med hensyn til god faktureringsgrad og kostnadskontroll, nyvunne arkeologiprojekter og andre gode muligheter som kan gi inntektsvekst både på kort og lengre sikt. I lys av dette synes det høyst realistisk å realisere et mindre underskudd enn budsjettert for året og å bringe driften over i et visst overskudd i løpet av de påfølgende to årene.

Stiftelsens egenkapital er redusert som følge av årets underskudd. Sum egenkapital pr. 31.12.18 var på 47 237 289 kroner. Dette utgjør en egenkapitalandel på drøye 50%. Vi må forvente at kommende års forventede underskudd vil bringe egenkapitalprosenten ned i 45, noe som fortsatt vil være mer enn solid nok til at virksomheten er tilstrekkelig robust overfor uforutsette negative hendelser.

Stiftelsens balanseposter er på forventet nivå og viser mindre endringer fra fjoråret. Styret mener således at årsregnskapet for 2018 gir en rettvise oversikt over stiftelsens utvikling, resultat og stilling.

Finansiell Risiko

Markedsrisiko

Stiftelsen er hovedsakelig eksponert mot endringer i markedet innenlands. NIKU møter et oppdragsmarked med økende konkurranse både på kompetanse og pris. Vi ser nødvendigheten av målrettet markedskommunikasjon, alliansebygging og profesjonalisering for å opprettholde og øke vår oppdragsmengde.

NIKU har i de seneste årene stått for store arkeologiske utgravninger i middelalderbyene. Erfaringsmessig er dette prosjekter som kommer tidvis og er uforutsigbare. Mens det på de fleste utgravningskontorene pågikk etterarbeid fra tidligere undersøkelser i 2018, er det ved inngangen til 2019 utsikter til så høy aktivitet i nye prosjekter at årets nedsiderisiko er betydelig redusert.

Basisbevilgningen fra Klima- og miljødepartementet holder seg på samme nivå som tidligere år.

Fra Klima- og miljødepartementet fikk NIKU overført kr. 3.744 mill. for å utføre spesifiserte nasjonale oppgaver i 2018.

Kredittrisiko

Stiftelsen har ingen ekstern lånefinansiering og er dermed ikke eksponert for endringer i renten.

Det foretas løpende kredittvurderinger ved inngåelse av større prosjektavtaler, for å redusere risikoen for at fordringer ikke blir betalt. Historisk sett er stiftelsens tap på fordringer lave.

Likviditetsrisiko

Likviditeten i stiftelsen vurderes som svært god. Med oppdragsgivere og kunder som i all hovedsak ikke har konkurrisiko og hvor mellom 25 og 30 millioner kroner av årlige inntekter forskuddsbetales, anses likviditetsrisikoen liten. Likviditeten anses å være svært robust. Like fullt er det et kontinuerlig fokus på oppfølging av utestående fordringer så vel som egne forpliktelser, for å påse at innbetalinger og utbetalinger skjer til rett tid.

Fortsatt drift

Etter styrets oppfatning gir det fremlagte resultatregnskap, balanse, kontantstrømanalyse og tilhørende noter for NIKU et korrekt uttrykk for stiftelsens stilling, resultat og kontantstrøm.

I samsvar med regnskapsloven § 3-3a bekreftes det at forutsetningen for fortsatt drift er til stede.

Arbeidsmiljø og det ytre miljø

I NIKU ble det utført 122 årsverk gjennom hele 2018, hvorav 40 årsverk var utført av midlertidige ansatte. Antall fast ansatte (inkludert ansatte i permisjon) pr. 31.12.18 var 88. Ved utgangen av 2017 var antallet 80.

Kvinneandelen i stiftelsen var 62 % ved utgangen av 2018, mens den for vitenskapelige stillinger var 59 %. Tre av sju styremedlemmer var kvinner. Gjennomsnittlig årslønn for kvinner var 648 000 kroner, mens den for menn var 668 000 kroner (fast ansatte).

NIKUs særavtale slår fast at likestilling skal være integrert i all virksomhet, at alle medarbeidere skal behandles som likeverdige og at vi skal motarbeide alle former for diskriminering og usaklig forskjellsbehandling.

NIKU har likestillingsavtale som er basert på lov om likestilling mellom kjønnene, som særlig tar sikte på å bedre kvinners stilling. Avtalen er et tillegg til gjeldende særavtaler og overenskomster i NIKU. I henhold til denne avtalen er det opprettet et eget likestillingsutvalg, og avtalen har bestemmelser om at begge kjønn skal være representert i ulike utvalg i NIKU.

Det er rapportert ett arbeidsuhell med alvorlige skader i 2018. Det gjennomsnittlige sykefraværet var på 5,9 %. På bakgrunn av utstrakt virksomhet i felt inngikk stiftelsen i 2017 avtale med Stamina om ny bedriftshelsetjeneste. Stamina er landsdekkende og har høy kompetanse, kapasitet og beredskap for å møte stiftelsens behov. Flere av stiftelsens kontorsteder har egne verneombud, i tillegg til hovedverneombud i Oslo, og det er etablert sentralt AMU.

Virksomhetens art medfører verken betydelig forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljø. Følgende avfall behandles i tråd med offentlige retningslinjer. NIKU har avtale med Franzefoss om henting av spesialavfall fra konserveringsvirksomheten og er registrert på Avfallsdeklarerer.no.

Forskning

NIKUs forskningsvirksomhet i 2018 inkluderer vitenskapelig og populærvitenskapelig publisering, organisering av og deltagelse på konferanser og seminarer, og utvikling av søknader om eksterne

forskningsmidler fra nasjonale og internasjonale finansieringsinstitusjoner (for detaljerte tall, se NIFU-rapporten). I 2018 gikk NIKUs forskere inn som partnere i nærmere 40 forskningssøknader, de fleste til norske søknadskanaler, men de deltok også i en søknad til det europeiske forskningsrådet og en til det svenske. Av disse lyktes vi best med søknadene til det norske forskningsrådet (NFR). Under NFRs program MILJØFORSK fikk NIKU tilslag på to prosjekt som vi leder, vi er med som partner under to andre prosjekt, og er i ekspertgruppen til enda ett. NIKU er dermed involvert i fem av de seks prosjektene som fikk tilslag under denne utlysningen i 2018.

Av prosjekter som pågår kan det blant annet nevnes to prosjekt tildelt midler under NFRs frie forskningsmidler (FRIPRO), hvorav ett ble avsluttet ved årsslutt (HIERARCHIES), og ett vil gå i ett år til (The Self in Social Spaces). NIKU er også deltager i et nordeuropeisk Interreg-prosjekt om forvaltning av kulturminner i et endret klima. Det NIKU-ledede prosjektet, PARKAS, som fikk tilslag under MILJØFORSK i 2017, hadde oppstart i 2018. Videre er NIKUs ansatte inne i en rekke andre prosjekt, både som deltakere og som medlemmer av referansegrupper.

I snitt kommer 9 % av inntektene i 2018 fra eksterne forskningsfinansieringskilder (Basisbevilgning ikke iberegnet.) Ser en bort fra NIKUs oppdragsinntekter fra de lovpålagte utgravingsprosjektene, utgjør andelen 19 %, men det endrer ikke den realiteten at NIKU har behov for å øke det faktiske volumet på eksterne forskningsinntekter uavhengig av omfanget av lovpålagte prosjekter. Tilslagene på forskningssøknader i 2018 samt øvrig aktivitet på søknadsskriving er en positiv tendens vi jobber med å forsterke og bygge opp under. NIKUs strategi for 2018-2023 uttrykker klart denne satsningen, for i strategien er vesentlig økning av eksterntfinansiert forskning definert som ett av tre hovedmål. Selv om det ikke kan kalles en årlig trend riktig ennå, er det verdt å merke seg at for 2018 har vi allerede oppnådd første indikator for dette målet: Årlig tilslag på to NIKU-ledede forskningsprosjekt.

2018 opprettholder en langsiktig positiv tendens når det gjelder publisering. Et foreløpig anslag over publiseringspoeng for 2018 er 49,24 poeng, fordelt på 47 publikasjoner. 2017 var med 53,7 et rekordår, men 2018-tallene står seg godt mot tidligere år. Tallene for 2016 og 2015 var henholdsvis og 41,6 og 38.

I 2018 ble det arbeidet med fire strategiske satsinger finansiert av basisbevilgningen. Det er By-SIS, Forvaltnings-SIS, Bygnings-SIS og Krigsminne-SIS. Krigsminne-SIS ble avsluttet ved årsslutt, og erstattes av MABY-SIS som vil ha oppstart i 2019. To av SIS'ene (Forvaltnings-SIS og by-SIS) fikk tildelt midler i etterkant av NFRs evaluering av humanistisk forskning i Norge (HUMEVAL). Til sammen ble NOK 1.122.000 fordelt på disse to forskergruppene, og midlene ble benyttet til å styrke forskergruppene gjennom ulike tiltak i henhold til kriteriene for tildelingen. Tiltakene ble igangsatt i 2018 og vil for en del bli realisert over flere år.

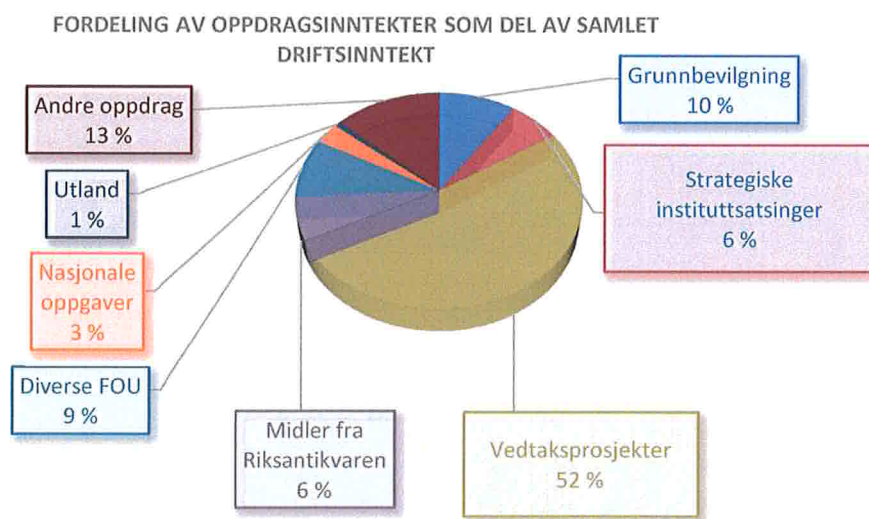
NIKU satser i sin forskning aktivt på de fire faglige fokusområdene som er definert i vår strategi: middelalder, klima- og miljø, digitale metoder og kulturarvsforvaltning.

Det var endringer i staben i forskningsadministrasjonen i 2018. En midlertidig stilling knyttet til forskningsarkiv og forskningskommunikasjon ble besatt midt i året. En forskningskoordinator som gikk ut i permisjon i september ble erstattet av vikar samme måned. Administrerende direktør har det overordnede ansvaret for forskningsledelsen. Ved utgangen av 2018 hadde NIKU ansatt 38 forskere. Av disse er seks forsker I, 12 forsker II og 20 forsker III. I 2018 ble én doktorgrad avlagt ved instituttet.

Oppdrag

NIKU er fremdeles tyngst finansiert ved oppdragsinntekter. Her utgjør inntektene fra vedtaksarkeologien den største delen på 52 %, men totalt er 32 % oppdragsinntekter. Vi er glade for at våre tjenester er så etterspurte, og arbeider aktivt med å tilpasse tjenestene våre til markedsutviklingen. Avdelingene har litt ulik profil med hensyn til fordeling mellom oppdrags- og forskningsinntekter. Typisk er det at Arkeologi-, Konservering-, DKL og Bygningsavdelingen har størst andel oppdrag, mens Kulturarv og samfunn og Nordområdeavdelingen har flere forskningsinntekter. Konserveringsavdelingen inngikk to viktige rammeavtaler med Riksantikvaren i 2018 som markerer en videreføring av et gammelt oppdragsforhold som nå for første gang er konkurranseutsatt. Konkurransen på konserveringsfeltet er sterk, men NIKU har konkurransefortrinn som vi aktivt bruker for å posisjonere oss i markedet. DKL ser at markedet for digital kulturminnedetektering, dokumentasjon og formidling er i lovende og interessant vekst. Bygningsavdelingen har kommet i dialog med både offentlige og private kunder, og har hatt et godt år med relevante og faglig interessante oppdrag. Felles for alle avdelingene i NIKU er at vi nå arbeider målrettet for å utnytte den faglige bredden i NIKU som et konkurransefortrinn når den enkelte avdeling arbeider med et tilbud. Det er opprettet gode samarbeid på tvers av avdelingene som vi ser styrker oss i konkurransen om oppdragene.

Framtidsutsikter

I juni 2018 vedtok styret en ny strategi for NIKU for perioden 2018-2023. Strategien setter opp fire mål, og fire tematiske fokusområder. Målene er:

A: I 2023 er NIKU det nasjonalt ledende kompetansesenteret på kulturminnefeltet der vi leverer etterspurte tjenester, og er godt tilpasset konkurransesituasjonen (bedre butikk).

B: I 2023 skal NIKU utføre vesentlig mer eksternt finansiert forskning.

C: I 2023 har NIKU et godt omdømme, og er en profilert aktør i samfunnet.

D: I 2023 er NIKU en velfungerende organisasjon med administrative verktøy og systemer som sikrer at vi arbeider effektivt.

I tillegg spesifiserer strategien fire faglige fokusområder som skal være til hjelp for vår prioritering framover. Fokusområdene er

- Middelalder: kunnskapsproduksjon med utgangspunkt i forvaltningsarkeologien
- Klima- og miljørelaterte problemstillinger knyttet til kulturarv
- Digitale metoder og innovasjon innenfor kulturarvfeltet
- Forskning som bidrar til utvikling av kulturminneforvaltning

På grunnlag av strategien laget vi i 2018 en handlingsplan for resten av året, og en ny handlingsplan for 2019. Vi ser allerede at strategien er blitt et viktig verktøy for prioritering, og er kommet godt i gang med å bygge muskler på fokusområdene slik at den strategiske måloppnåelsen skal ha særlig gode forutsetninger innenfor disse temaene.

I 2018 kan vi vise til flere positive utviklingstrekk som vil gagne måloppnåelse framover. For det første kunne NIKU ved hjelp av georadar påvise et begravet vikingskip i Halden høsten 2018. Ikke bare skapte dette funnet massiv nasjonal og internasjonal oppmerksomhet og bidrog svært positivt til vårt omdømme, men det fikk også satt fokus på de mulighetene geofysiske metoder gir i forvaltningen og forskningen. I tillegg har de store arkeologiske utgravningene i Oslo og Trondheim generert mye digital dokumentasjon som vi i 2018 har brukt aktivt i formidlingsprosjekt, bl.a. støttet av Riksantikvaren. Begge disse eksemplene understreker at det er grunn til å være svært optimistiske på vegne av det fokusområdet som vi har kalt digitale metoder og innovasjon innenfor kulturarvfeltet. I første omgang gjelder dette oppdragsvirksomheten, men vi kan også vise til forskningsresultater på feltet, og det utarbeides nå søknader om nye forskningsprosjekter. NIKU mener at vi alt er den viktigste leverandøren av digitale kulturminnetjenester i Norge, og vi ser at feltet er i svært god utvikling.

Som ansvarlig for alle arkeologiske utgravninger i middelalderbyene i Norge (ansvaret ble bekreftet i og med ny ansvarsforskrift på nyåret 2019), mener vi det er avgjørende viktig å produsere god kunnskap i forlengelse av denne aktiviteten. I 2018 har vi tatt flere grep for å oppmuntre til slik kunnskapsproduksjon. Vi har arbeidet for å få etablert en strategisk satsing på middelalderbyene (på plass f.o.m. 1. januar 2019), vi har initiert flere publikasjoner på feltet (bl.a. en Oslo-bok, publikasjoner fra Trondheim og flere artikler), og sendte ut en invitasjon til en stor internasjonal konferanse om middelalderbyene i 2018. Vi arbeider med forskningssøknader på feltet, og har vunnet miljøovervåkingsprosjekt som understøtter det. Også aktivitet i Bygningsavdelingen og Konserveringsavdelingen gir tyngde til kunnskapsproduksjonen vår innenfor middelalder. Ikke minst har vi målrettet bygget omdømmet vårt opp ved å drive offensiv formidling om arkeologiprojektene våre, noe vi får svært god respons på. Målet vårt er at vi så offensivt som mulig skal forvalte ansvaret vårt for utgravningene for kunnskapsproduksjonen i og om middelalderbyene.

Klima og miljøfeltet er et tredje fokusområde som også lover godt. Flere av avdelingene har bygget opp kompetanse på dette området, og arbeidet vil fortsette i 2019. Oppdragsmulighetene her vokser i takt med økende klima- og miljøbevissthet i samfunnet generelt. NIKU har både et overvåkningsprogram som måler klimapåvirkning på fredete kulturminner, vi arbeider med klimatrusler og klimatilpasning både med utgangspunkt i enkeltobjekt og hele kultur- og landskapsmiljø, og ikke minst har vi fått finansiert forskningsprosjekter som tar for seg disse temaene. Mulighetene for ekstern finansiering framover vurderer vi som gode, både på oppdrags- og forskningssida, og vi ser at perspektivet er aktuelt for alle avdelingene våre.

Det siste fokusområdet handler om forvaltningsutvikling. Regionreformen innebærer nye ansvarsforhold og potensielt sett en modernisering av forvaltningen. Vårt arbeid med digitale metoder har stor relevans for forvaltningen av arkeologiske kulturminner, og vi mener også at digital dokumentasjon av kulturminner vil bli stadig viktigere som virkemiddel der bevaring av ulike grunner ikke er mulig. I 2018 startet vi opp et forskningsprosjekt som handler om forvaltning av nasjonalparker, og med utgangspunkt i dette prosjektet er det nå utarbeidet en internasjonal prosjektsøknad som tar opp temaet tillitsbasert forvaltning. Vi mener NIKU har gode forutsetninger for å bidra inn i prosjekter som har forvaltningsutvikling som mål, og vi ser at vi framover må være lydhøre og arbeide med å etablere gode samarbeidsrelasjoner med kulturminneforvaltningen for å være mest mulig relevante på feltet.

NIKU er et relativt lite forskningsinstitutt i et instituttlandskap som er i støpeskjeen. I 2018 initierte Kunnskapsdepartementet arbeidet med en ny instituttpolitikk, og Forskningsrådets anbefalinger til departementet gikk i en retning som anbefaler større enheter. Klima- og miljødepartementet oppfordrer også til å tenke konsolidering. Et par av miljøinstituttene er i gang med å vurdere en konsernmodell, mens NIKU som flere andre miljøinstitutt konsentrerer seg om å samarbeide offensivt med aktuelle partnere, og å kartlegge samarbeidsflater i flere retninger.

Strategien legger opp til at NIKU skal ha et utviklingsfokus på virksomheten framover, og det vil vi arbeide med å etterleve. Ikke minst vil de neste årene innebære oppgradering av system, utvikling av rutiner og av organisasjonen som vil komme virksomheten til gode.

I 2018 fikk vi etablert et godt startpunkt for NIKU, der retningene ble definert, utfordringer identifisert og arbeid igangsatt. Vi er optimister med tanke på vegen videre på dette grunnlaget.

Andre forhold

For øvrig er det ikke inntrådt forhold etter regnskapsårets slutt som er av betydning for bedømmelsen av regnskapet.

Årsresultat og disponeringer

Styret foreslår at årsresultatet på -1 962 753 kroner for 2018 dekkes inn som følger:

Overført til annen egenkapital	- 1 962 753 kroner
Sum disponert	- 1 962 753 kroner

Oslo, 11.04.2019

I styret for stiftelsen NIKU

Torger Ødegaard
styreleder

Ingebjørg Erikstad
nestleder

Per Karlsen
styremedlem

Tor Broström
styremedlem

Ingebjørg Hage
styremedlem

Knut Fageraas
styremedlem

Vibeke Vandrup Martens
styremedlem

Kristin Bakken
administrerende direktør

Resultatregnskap

	Note	2018	2017
Driftsinntekter og driftskostnader			
Prosjektinntekter	7	126 471 313	136 773 682
Sum driftsinntekter		126 471 313	136 773 682
Direkte prosjektkostnader		11 872 084	17 929 597
Lønnskostnad	3,4	92 645 294	91 765 402
Avskrivning på driftsmidler	1	2 187 327	1 829 816
Annen driftskostnad	3	23 071 755	22 425 990
Sum driftskostnader		129 776 460	133 950 805
Driftsresultat		-3 305 147	2 822 877
Finansinntekter og finanskostnader			
Renteinntekt		958 643	755 195
Rentekostnad		52 937	87 937
Resultat av finansposter		905 706	667 258
Ordinært resultat før skattekostnad		-2 399 442	3 490 136
Skattekostnad på ordinært resultat	8	-436 689	1 025 066
Årsoverskudd	6	-1 962 753	2 465 070
Overføringer			
Overført til annen egenkapital		1 962 753	-2 465 070
Sum overføringer		-1 962 753	2 465 070

Balanse

	Note	2018	2017
Eiendeler			
Anleggsmidler			
Utsatt skattefordel	8	995 030	558 340
Sum immaterielle eiendeler		995 030	558 340
Varige driftsmidler			
Driftsløsøre, inventar o.a. utstyr	1	3 617 660	3 571 507
Sum varige driftsmidler		3 617 660	3 571 507
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler	2	43 810	73 811
Andre langsiktige fordringer		59 625	59 625
Sum finansielle anleggsmidler		103 435	133 436
Sum anleggsmidler		4 716 125	4 263 283
Omløpsmidler			
Fordringer			
Kundefordringer		19 764 873	25 781 535
Andre kortsiktige fordringer		1 535 070	3 484 988
Sum fordringer		21 299 944	29 266 523
Bankinnskudd, kontanter o.l.	5	67 149 870	69 743 748
Sum omløpsmidler		88 449 814	99 010 270
Sum eiendeler		93 165 939	103 273 553

Balanse

	Note	2018	2017
Egenkapital og gjeld			
Innskutt egenkapital			
Grunnkapital		15 000 000	15 000 000
Sum innskutt egenkapital		15 000 000	15 000 000
Opptjent egenkapital			
Annen egenkapital		32 237 289	34 200 042
Sum opptjent egenkapital		32 237 289	34 200 042
Sum egenkapital	6	47 237 289	49 200 042
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		3 047 498	6 551 743
Betalbar skatt	8	0	1 025 546
Skyldig offentlige avgifter		7 720 850	8 514 791
Forskuddsinnbetalt på prosjekter	9	25 770 748	28 302 668
Annen kortsiktig gjeld		9 389 554	9 678 764
Sum kortsiktig gjeld		45 928 650	54 073 512
Sum gjeld		45 928 650	54 073 512
Sum egenkapital og gjeld		93 165 939	103 273 553

Oslo, 11.04.2019

I styret for stiftelsen NIKU

Torger Ødegaard
styreleder

Ingebjørg Erikstad
nestleder

Per Karlisen
styremedlem

Tor Broström
styremedlem

Ingebjørg Hage
styremedlem

Knut Fageraas
styremedlem

Vibeke Vandrup Martens
styremedlem

Kristin Bakken
administrerende direktør

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i samsvar med regnskapsloven av 1998 og god regnskapsskikk.

Vurdering og klassifisering av balanseposter

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av gjeld er analoge kriterier lagt til grunn. Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes å ikke være forbigående. Anleggsmidler med begrenset økonomisk levetid avskrives planmessig. Langsiktig gjeld balanseføres til nominelt mottatt beløp på etableringstidspunktet. Langsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring. Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på etableringstidspunktet. Kortsiktig gjeld oppskrives ikke til virkelig verdi som følge av renteendring. Enkelte poster er i samsvar med regnskapsloven vurdert etter andre regler og redegjøres for nedenfor.

Valuta

Pengeposter i utenlandsk valuta omregnes til balansedagens kurs.

Andre anleggsaksjer

Anleggsaksjer hvor NIKU ikke har betydelig innflytelse balanseføres til anskaffelseskost.

Fordringer

Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene. I tillegg gjøres det for øvrige kundefordringer en uspesifisert avsetning for å dekke antatt tap.

Pensjonsforpliktelser

Selskapet har pensjonsordninger som omfatter alle ansatte. Samtlige ansatte er med i en kollektiv ordning etter Lov om foretakspensjon. Ordningen gir rett til definerte fremtidige ytelser, som i hovedsak bestemmes av antall opptjeningsår, lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder og størrelse på ytelse fra folketrygden. Forpliktelsen knyttet til den kollektive ordningen er dekket gjennom et forsikringsselskap. Pensjonsordningen finansieres over selskapets drift. Årets premie føres i regnskapet som årets pensjonskostnad. Viser til nærmere beskrivelse i note 4.

Vurderingsprinsipp for prosjekter

Inntekter er bokført i henhold til vilkår for fakturering eller betalingsløfte i bevilgningsbrev eller kontrakt. For ikke avsluttede prosjekter er det beregnet forventet total kostnad av gjenstående aktiviteter. Dekningsbidrag for utført arbeid blir godskrevet arbeidsåret, med mindre gjenstående aktivitet koster mer enn det som da blir tilgjengelig av midler. I slike tilfeller overføres totalt forventet kostnad slik at forventet underdekning belastes første arbeidsår. Usikkerhet i forbindelse med enkeltprosjekter er for øvrig tatt hensyn til under inntektsføringen av prosjektene. For prosjekter som antas å gi tap, kostnadsføres hele det beregnede tapet umiddelbart. Under kortsiktig gjeld inngår posten forskuddsinnbetalinger fra kunder som er overført til neste år etter vurdering av økonomisk og faglig fremdrift i hvert enkelt prosjekt og aktivitet.

Skatt

Skattekostnaden i resultatregnskapet omfatter både periodens betalbare skatt og endring i utsatt skatt. Utsatt skatt er beregnet med 22/23 % på grunnlag av de midlertidige forskjeller som eksisterer mellom regnskapsmessige og skattemessige verdier, samt ligningsmessig underskudd til fremføring ved utgangen av regnskapsåret. Skatteøkende og skattereduserende midlertidige forskjeller som reverseres eller kan reversere i samme periode er utlignet og nettoført. Netto utsatt skattefordel balanseføres i den grad det er sannsynlig at denne kan bli nyttiggjort.

Note 1: Varige driftsmidler

Anleggsmidler 2018	Maskiner	Inventar	EDB HW	EDB SW	Sum
Anskaffelseskost 01.01	3 668 655	1 910 128	5 547 601	2 230 234	13 356 618
Tilgang	303 092	345 732	1 192 191	392 465	2 233 480
Mottatte tilskudd	0	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12	3 971 747	2 255 860	6 739 792	2 622 699	15 590 098
Akkumulerte avskrivninger 01.01.	1 629 578	1 220 104	4 916 805	2 018 626	9 785 113
Akkumulerte avskrivninger 31.12.	2 626 537	1 514 495	5 628 650	2 202 756	11 972 438
Balanseført verdi pr. 31.12	1 345 210	741 365	1 111 142	419 943	3 617 660
Årets avskrivninger	996 959	294 391	711 845	184 130	2 187 327
Forventet økonomisk levetid	3	5	3	3	
Avskrivningsplan	Lineær	Lineær	Lineær	Lineær	

Årlig leie av ikke balanseførte driftsmidler

	Årlig leie
Leie datasystemer	499 649
Leie kontormaskiner	68 674
Leie transportmidler	104 599
	<u>672 922</u>

Note 2: Aksjer

Navn på selskap	Ciens AS	Totalt
Eierandel	11,11 %	
Balanseført verdi	43 810	43 810

Aksjene er oppført til kostpris

Note 3: Lønnskostnader, antall ansatte, godtgjørelser**Lønnskostnader**

	2018	2017
Lønninger	71 091 454	71 289 424
Arbeidsgiveravgift	11 251 035	11 036 172
Pensjonskostnader, avg.pl.	9 654 304	8 658 977
Andre ytelser	648 501	780 829
SUM	92 645 294	91 765 402

Antall årsverk inkl. korttidsengasjert personell	122	121
--	-----	-----

Ytelser til ledende personer:

	Daglig leder	Styret
Lønn/honorar	1 167 615	206 900
Pensjonspremie	182 815	
Andre godtgjørelser	13 006	
SUM	1 363 436	206 900

Revisor:

Kostnadsførte honorar fordeles på følgende måte:

	2018	2017
Ordinær revisjon 2017 og 2018	192 000	126 000
Bistand ligningspapirer/regnskap m/noter og kontantstrømoppstilling	29 600	29 500
Annen bistand	16 350	17 200
Bistand MVA	0	39 960
Attestasjon prosjekt	45 900	
SUM (ekskl. mva)	283 850	212 660

Note 4: Pensjonskostnader, -midler og –forpliktelser

Selskapet har pensjonsordninger som omfatter alle ansatte. Samtlige ansatte er med i en kollektiv ordning etter Lov om foretakspensjon. Ordningen gir rett til definerte fremtidige ytelser, som i hovedsak bestemmes av antall opptjeningsår, lønnsnivå ved oppnådd pensjonsalder og størrelse på ytelse fra folketrygden. Forpliktelsen knyttet til den kollektive ordningen er dekket gjennom et forsikringsselskap. Pensjonsordningen finansieres over selskapets drift. Kostnaden i 2018 er totalt kr. 9 654 304. Selskapet har også en avtalefestet førtidspensjon. Selskapets pensjonsordning tilfredsstiller kravene i lov om obligatorisk tjenestepensjon.

Note 5: Bankinnskudd

	2018	2017
I posten bankinnskudd inngår bundne skattetrekkmidler	3 259 840	3 430 834
Sum	3 259 840	3 430 834

Note 6: Avstemming av egenkapitalen

	Grunnkapital	Annen EK	Sum
Egenkapital 01.01	15 000 000	34 200 042	49 200 042
Årets resultat		-1 962 753	-1 962 753
Egenkapital 31.12	15 000 000	32 237 289	47 237 288

Note 7: Driftsinntekter

Driftsinntekter består av:	2018	2017
Grunnbevilgning *)	12 091 115	9 566 682
Strategiske Instituttprogrammer *)	8 077 910	6 701 000
Vedtaksprosjekter	56 700 617	55 983 884
Midler fra Riksantikvaren **)	16 816 329	29 119 488
Diverse FOU	11 175 522	11 946 063
Nasjonale oppgaver	3 973 968	3 394 900
Utland	1 018 525	776 719
Andre oppdrag	16 617 327	19 284 946
SUM	126 471 313	136 773 682

*) Grunnbevilgning og strategiske instituttsatsinger utgjør til sammen basisbevilgningen fra Forskningsrådet.

**) Herav 8 614 369 kroner til vedtakssaker

Note 8: Skatter

	2018	2017
Årets skattekostnad fordeler seg på :		
Betalbar skatt, 23/24 % av grunnlag	1	1 025 546
Endring utsatt skatt 22/23 %	-436 690	-480
	-436 689	1 025 066
Beregning av årets skattegrunnlag :		
Resultat før skatt	-2 399 442	3 490 136
Permanente forskjeller	304 148	679 826
Endring i midlertidige forskjeller	504 724	103 149
Årets skattegrunnlag	-1 590 571	4 273 110
Oversikt over midlertidige forskjeller :		
Driftsmidler	-2 963 389	-2 427 567
Avsetninger	-1 559 473	0
Sum	-4 522 862	-2 427 567
Utsatt skattefordel, 22/23 %	-995 030	-558 340
Utsatt skattefordel 31.12.	-995 030	-558 340

Note 9: Forskuddsinnbetalt på prosjekter

	2018	2017
Forskuddsinnbetalt på prosjekter	25 770 748	28 302 668
Sum forskuddsinnbetalt	25 770 748	28 302 668

Kontantstrømoppstilling

	2018	2017
Kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter		
Resultat før skattekostnad	-2 399 442	3 490 136
Ordinære avskrivninger	2 187 327	1 829 816
Betalt skatt	-1 025 546	-2 437 463
Endring fordringer	7 966 579	-5 321 236
Endring leverandørgjeld	-3 504 245	476 124
Endring i andre tidsavgrensingsposter	-3 325 862	12 300 562
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-101 189	10 337 939
Kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter		
Innbetalinger ved salg av varige driftsmidler	0	0
Utbetalinger ved kjøp av varige driftsmidler	-2 233 480	-3 521 751
Innbetalinger ved tilskudd driftsmidler	0	597 942
Utbetalinger ved kjøp av andre investeringer	30 001	0
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-2 203 479	-2 923 809
Kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter		
Innbetalinger ved opptak av ny langsiktig gjeld	0	0
Innbetalinger ved opptak av ny kortsiktig gjeld	0	251 910
Utbetalinger ved nedbetaling av kortsiktig gjeld	-289 210	0
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	-289 210	251 910
Netto endring i kontanter og kontantekv.	-2 593 878	7 666 040
Beholdning av kontanter og kontantekv. 1.1.	69 743 748	62 077 708
Beholdning av kontanter og kontantekv. 31.12	67 149 870	69 743 748

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Årsrapport 2018

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farnannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt.
14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00

NORSK INSTITUTT FOR KULTURMINNEFORSKNING

